

INDICATOR: BESCHERMDE GROENE RUIMTEN

THEMA: GROENE RUIMTEN EN BIODIVERSITEIT

1 BELANG VAN DE INDICATOR EN ELEMENTEN VOOR INTERPRETATIE

Vragen achter de indicator

Hoeveel oppervlakte groene ruimten geniet een actief natuurbeschermingsstatuut (zie hieronder)? Wat met de implementering van de Habitatrichtlijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (deel van het grondgebied dat in het Natura 2000-netwerk zit)?

Door de indicator beschreven milieuproblematiek

De vernietiging, de beschadiging en de fragmentatie van de natuurlijke habitats zijn een van de voornaamste oorzaken van de achteruitgaande biodiversiteit. Volgens de Belgische strategie voor de biodiversiteit is¹ *“landherinrichting voor stedelijke of industriële doeleinden of voor landbouw, transport of toerisme, (...) ongetwijfeld de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in België. Dit resulteert in de vernietiging, de achteruitgang en de fragmentatie van alle soorten habitats”*. Met name in het Brussels Gewest is de groeiende recreatieve druk op de groene ruimten een belangrijke oorzaak voor de beschadiging van groene ruimten. Beschermde zones bieden daarom een rechtstreeks antwoord op de bekommernissen omtrent de teloorgang van de biodiversiteit en blijken een efficiënt natuurbeschermingsinstrument te zijn. Het creëren van ecologische corridors is ook nodig om genetische isolatie te voorkomen, migratie van soorten mogelijk te maken en de gezondheid van ecosystemen te behouden en te verbeteren.

Beleidscontext en juridische context

De 15^e Conferentie van de Partijen van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (COP15), die eind 2022 in Montreal werd gehouden, heeft geresulteerd in een overeenkomst met een visie voor 2050 en 23 doelstellingen die tegen 2030 moeten worden bereikt. Deze doelstellingen omvatten:

- het herstel van ten minste 30 % van de gedegradeerde terrestrische ecosystemen, binnenwateren, kust- en zeegebieden (...);
- de instandhouding en het beheer, door middel van ecologisch representatieve, goed verbonden en verantwoord beheerde systemen van beschermde gebieden (...), van ten minste 30% van de terrestrische en mariene ecosystemen (met name die welke van bijzonder belang zijn voor de biodiversiteit en ecosysteemfuncties en -diensten).

Deze wereldwijde verbintenis sluit aan bij de goedkeuring van de biodiversiteitsstrategie voor 2030 van de Europese Unie twee jaar eerder. Deze strategie bevat verbintenissen (pledges) en specifieke acties die tegen 2030 moeten worden uitgevoerd, onderverdeeld in 3 hoofdpijlers:

- oprichting van een uitgebreid Europees netwerk van beschermde gebieden: het doel is de bestaande Natura 2000-gebieden uit te breiden om beschermde gebieden te creëren die ten minste 30% van het landoppervlak en 30% van het zeeoppervlak beslaan, en om de ecologische connectiviteit te garanderen die nodig is voor de genetische vermenging van soorten;
- implementatie van maatregelen om transformatieve verandering mogelijk te maken: integratie van natuur in ander beleid (stadsplanning, landbouw, enz.), vergroten van kennis en zoeken naar aanvullende financiering;
- goedkeuring van een Europese verordening over natuurherstel (EU Nature Restoration Law): door middel van concrete verbintenissen (pledges) en bindende doelstellingen op

¹ BELGISCH NATIONAAL KNOOPPUNT VOOR HET VERDRAG INZAKE BIOLOGISCHE DIVERSITEIT 2013. “Biodiversiteit 2020, Actualisering van de Belgische nationale strategie”, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

EU-niveau heeft deze verordening tot doel aangetaste ecosystemen tegen 2030 te herstellen en duurzaam te beheren, waarbij de belangrijkste oorzaken van biodiversiteitsverlies worden aangepakt.

Het in juni 2023 aangenomen voorstel voor een verordening heeft tot doel herstelmaatregelen in te voeren die tegen 2030 ten minste 20% van de terrestrische en 20% van de mariene gebieden van de EU zullen bestrijken en, tegen 2050, alle ecosystemen die moeten worden hersteld. De goedkeuring van deze verordening wordt eind 2023 verwacht.

In dit verband heeft de Europese Commissie de lidstaten verzocht twee verbintenissen (pledges) aan te gaan:

- Doelstellingen voor beschermde gebieden: voorstel voor een lijst van nieuwe gebieden die op nationaal niveau moeten worden aangewezen met het oog op de verwezenlijking van 30% beschermde gebieden tegen 2030, waaronder ten minste 10% strikt beschermde gebieden (wereldwijde en Europese doelstellingen inzake natuurbescherming). Elke lidstaat moet zich behoorlijk inspannen en alles in het werk stellen om dit percentage te halen. De verbintenissen zullen vervolgens per biogeografische regio worden beoordeeld en zo nodig worden aangepast aan de hand van de te bereiken doelstellingen.
- Herstel doelstellingen: beschrijving van maatregelen om ervoor te zorgen dat ten minste 30% van de soorten en habitats die momenteel niet in een gunstige staat verkeren, tegen 2030 een sterke positieve trend vertonen.

Gezien het Belgische institutionele kader moet elk gewest en de federale staat (bevoegd voor het mariene milieu) een bijdrage leveren aan de nationale verbintenissen (pledges) inzake beschermde gebieden en herstel doelstellingen.

Bovendien maakt het “Gewestelijk natuurplan 2016-2020 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”, goedgekeurd in 2016, een onderscheid tussen de begrippen actieve en passieve bescherming van de natuur. De gebieden die een actieve bescherming genieten, zijn deze waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om de vooraf vastgelegde beschermingsdoelstellingen te behalen. Deze bescherming is van toepassing op gebieden met een zeer hoge biologische waarde, die een strikte bescherming nodig hebben. In het Brussels Gewest heeft dit statuut betrekking op natuur- en bosreservaten, alsook op de Natura 2000-standplaatsen. Meer informatie over de juridische grondslagen van deze statuten en de betekenis ervan in termen van biodiversiteit staan in de factsheet “Semi-natuurlijke en groene ruimten die genieten van een beschermingsstatuut” (http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/grondgebruik_14.pdf).

Te bereiken kwantitatieve doelstellingen en, desgevallend, statuut

Naar aanleiding van de verbintenissen die zijn aangegaan tijdens COP 15 ‘Biodiversiteit’ en de uitvoering van de EU-biodiversiteitsstrategie (zie hierboven), heeft het Brussels Gewest zich in oktober 2023 geëngageerd om het Brussels grondgebied beter te beschermen: tegen 2030 moet 25% van zijn grondgebied actief of strikt beschermd zijn (integraal reservaat) voor natuurbehoud.

2 METHODOLOGISCHE FUNDERINGEN

Definitie

Verschillende indicatoren hebben betrekking op de actieve bescherming van de groene ruimten in het Brussels Gewest, in het bijzonder:

- totale oppervlakte van de natuur- en bosreservaten en deel van het gewestelijk grondgebied;
- totale oppervlakte van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000) en deel van het gewestelijk grondgebied;
- oppervlakte aan groene ruimten onder actief beschermingsstatuut, namelijk groene ruimten waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de vooraf bepaalde instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald en deel van het gewestelijk grondgebied;

Eenheid

Hectare (ha) en % van de oppervlakte van het Brussels Gewest (ha/ha)

Berekeningswijze en aangewende gegevens:

- oppervlakte van de natuur- en bosreservaten (a)

Vanaf 2016 zijn de voor de berekening van de indicator gebruikte oppervlakten altijd die van de aanwijzingsbesluiten van de reservaten of de wijzigingsbesluiten. Voor de voorgaande jaren was de berekening gebaseerd op ofwel de in de aanwijzingsbesluiten van de reservaten vermelde oppervlakten ofwel, als het besluit geen oppervlakte vermeldde of de vermelde oppervlakten sterk afweken van de realiteit op het terrein (de reservaten Dry Borren, Pinnebeekdreef, Vuylbeekvallei en Verdrongen Kinderenvallei), op de in kaart gebrachte oppervlakten (databank van Leefmilieu Brussel). De berekening neemt ook de geschiedenis van de besluiten in aanmerking: sommige besluiten zijn herzien, met onder meer een aanpassing van de geklasseerde oppervlakten tot gevolg, andere zijn opgeheven. Merk op dat de voor en na 2016 genoteerde oppervlakten identiek of vrijwel identiek zijn en er dus geen breuk in de historische reeks is.

Voor de volgende reservaten zijn de vanaf 2016 in aanmerking genomen oppervlakten gebaseerd op de in 2016 en 2022 goedgekeurde besluiten tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing:

- Rood Klooster (natuurreservaat en bosreservaat), Grippensdelle, Vuylbeekvallei, Verdrongen Kinderenvallei, Dry Borren, Pinnebeekdreef: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing van de natuur- en bosreservaten met betrekking tot het Zoniënwoud in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ;
- Poelbos, Kinsendal – Kriekenput, Laarbeekbos, moeras van Ganshoren, moeras van Jette, rietveld van het Bronpark: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing van de natuur- en bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ;
- Zavelenberg: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van het besluit van 27 april 1992 van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve dat aan de Zavelenberg te Sint-Agatha-Berchem het statuut toekent van gewestelijk natuurreservaat.
- Vogelzangbeek : BBHR van 10/03/2022 houdende wijziging van het erkend natuurreservaat Vogelzangbeek in Anderlecht

Voor het Moeraske wordt de oppervlakte in aanmerking genomen die is vastgelegd in het besluit tot aanwijzing uit 1992.

Vanaf 2019 zullen de reservaten die op basis van de bovenstaande beschrijving door het Departement Biodiversiteit van Leefmilieu Brussel zijn aangelegd, worden opgenomen in de geodata van LB, die de geogereferende milieugegevens online beschikbaar zal stellen (<https://geodata.leefmilieu.brussels/client/view/5f80baca-0f9b-40e4-90d9-f64b03c0da7f>). Het zijn deze gegevens die worden gebruikt om de indicator te berekenen.

- oppervlakte van de speciale beschermingszones (SBZ) voor de natuur (Natura 2000) (b)

De oppervlakten van de 3 SBZ (Speciale Beschermingszones) zijn die van de 3 wijzigingsbesluiten (BBHR van 14/04/2016 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000001: 'Het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe - complex Zoniënwoud - Vallei van de Woluwe' en van de site Natura 2000 - BE1000003: 'Bosgebieden en vochtige gebieden van de Molenbeekvallei in het noordwesten van het Brussels Gewest', BBHR van 24/09/2015 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000002: 'Bossen en open gebieden in het zuiden van het Brussels Gewest - complex Verrewinkel - Kinsendaal'). Ze komen overeen met de som van de oppervlakten van de kadastrale percelen en delen van kadastrale percelen die begrepen zijn in de perimeters van de drie SBZ's (zie bijlage II van de aanwijzingsbesluiten).

In 2019 werd SBZ II uitgebreid met 13 hectare (terrein van het voormalige Pasteurinstituut) van het Engelandplateau door middel van een aanpassing van het aanwijzingsbesluit (Besluit van 7/2/2019 van de BHR tot wijziging van het besluit van de BHR van 24/9/2015 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000002: "Bossen en open gebieden in het zuiden van het Brussels Gewest - complex Verrewinkel — Kinsendaal". - Uitbreiding).

- oppervlakte van groene ruimten onder actief beschermingsstatuut, namelijk van groene ruimten waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om de vooraf vastgelegde beschermingsdoelstellingen te halen

Het gaat over de gezamenlijke oppervlakte van de natuur- en bosreservaten buiten het Zoniënwoud en van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000) ((a) + (b)).

Aanbevolen periodiciteit voor het bijwerken van de indicator:

- voor de oppervlakte van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000), alsook voor de natuur- en bosreservaten: bij een wijziging van deze oppervlakte (nieuwe besluiten of herziening, door het departement Biodiversiteit, van de oppervlakte door bijvoorbeeld een opmeting op het terrein);

3 COMMENTAAR AANGAANDE DE METHODOLOGIE OF DE INTERPRETATIE VAN DE INDICATOR

Beperking van de indicator en gebruiksvoorzorgen

- Zie methodologische moeilijkheden

Interpretatie

- Elke toename van deze indicatoren (die overeenkomt met een reële toename van de oppervlakte op het terrein en niet met een herziene berekening van deze oppervlakte) mag positief worden geïnterpreteerd (getuigt van een betrokkenheid van de overheden wat het beleid inzake instandhouding van de biodiversiteit betreft)

Moelijkheden eigen aan de methodologie

- De oppervlakte van de beschermde gebieden is niet steeds erg nauwkeurig gekend. Dat is in het bijzonder het geval voor de parkoppervlakte in gedifferentieerd beheer.

Gegevens ter aanvulling (voor de interpretatie of verfijning van de analyse...)

- Aantal reservaten
- Oppervlakte van de verschillende gebieden die op het gewestelijk bestemmingsplan in groene ruimten liggen

4 VERBANDEN MET ANDERE INDICATOREN OF GEGEVENS (UIT HET RAPPORT OVER DE STAAT VAN HET LEEFMILIEU)

- Focus: Natuurlijke habitats in de Brusselse groene ruimten (Verslag over de Staat van het Brussels Leefmilieu 2007-2010)

5 VOORNAAMSTE INSTELLINGEN BETROKKEN BIJ HET ONTWIKKELEN VAN GELIJKAARDIGE INDICATOREN (EUROPA, BELGIË, ANDERE INDIEN PERTINENT)

- Europees Milieuagentschap: "sites designated under the EU habitats and birds directives (nationally designated protected areas)" (website EMA)
- Waals Gewest: beschermde natuurgebieden en Natura 2000-netwerk
- Vlaams Gewest: oppervlakte Natura 2000, oppervlakte Vlaams natuurreservaat, oppervlakte "met effectief natuurbeheer"

6 VOLLEDIGHEID (DEKKING IN TIJD EN RUIMTE)

Beschikbare tijdreeks

- Natura 2000-gebieden: geen tijdreeks beschikbaar
- Aantal en oppervlakte van de natuur- en bosreservaten: 1989-2025

Ruimtelijke dekking van de gegevens

Brussels Gewest

Meest recente bijwerking van de indicator

Januari 2026

Meest recente bijwerking van de methodologische fiche

Januari 2026

